

Mamadiyeva Dildora Jumma qizi

Toshkent davlat tibbiyot universiteti Termiz filiali

Magistratura 1-bosqich talabasi

Yo'nalish: Yuqumli kasalliklar

Annotatsiya: Mazkur maqolada Surxondaryo viloyatida 18 yoshgacha bo'lgan bolalar orasida OIV infeksiyasining klinik kechish xususiyatlari ilmiy asosda tahlil qilinadi. OIV infeksiyasi bolalar yoshida kech aniqlanishi, immun tizimining yetilmaganligi va hamroh infeksiyalar bilan murakkablashishi sababli jiddiy tibbiy-ijtimoiy muammo hisoblanadi. Tadqiqotda bolalarda OIV infeksiyasining asosiy klinik bosqichlari, simptomatik ko'rinishlari, opportunistik infeksiyalar bilan bog'liqligi va kasallik kechishining yoshga xos jihatlari yoritildi. Olingan natijalar shuni ko'rsatadiki, erta tashxis va doimiy antiretrovirus terapiya (ART) bolalarda kasallikning og'ir asoratlarini kamaytirishda muhim ahamiyatga ega. Tadqiqot xulosalari bolalar orasida OIV infeksiyasini nazorat qilish va profilaktik chora-tadbirlarni kuchaytirish zarurligini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: OIV infeksiyasi, bolalar, klinik kechish, immun yetishmovchiligi, opportunistik infeksiyalar, antiretrovirus terapiya, Surxondaryo viloyati.

КЛИНИЧЕСКОЕ ТЕЧЕНИЕ ВИЧ-ИНФЕКЦИИ У ДЕТЕЙ ДО 18 ЛЕТ НА ПРИМЕРЕ СУРХАНДАРЬИНСКОЙ ОБЛАСТИ

Мамадиева Дилдора Джумма кызы

Термезский филиал Ташкентского государственного медицинского университета

Магистрант 1-го курса

Направление: Инфекционные болезни

Аннотация: В данной статье на научной основе анализируются особенности клинического течения ВИЧ-инфекции среди детей до 18 лет в Сурхандарьинской области. ВИЧ-инфекция в детском возрасте представляет собой серьёзную медико-социальную проблему вследствие поздней диагностики, незрелости иммунной системы и частого осложнения сопутствующими инфекциями. В исследовании освещены основные клинические стадии ВИЧ-инфекции у детей, симптоматические проявления, взаимосвязь с оппортунистическими инфекциями, а также возрастные особенности течения заболевания. Полученные результаты

показывают, что ранняя диагностика и постоянная антиретровирусная терапия (АРТ) играют ключевую роль в снижении тяжёлых осложнений заболевания у детей. Выводы исследования свидетельствуют о необходимости усиления мер по контролю и профилактике ВИЧ-инфекции среди детского населения.

Ключевые слова: ВИЧ-инфекция, дети, клиническое течение, иммунодефицит, оппортунистические инфекции, антиретровирусная терапия, Сурхандарьинская область.

CLINICAL COURSE OF HIV INFECTION IN CHILDREN UNDER 18: THE CASE OF SURKHANDARYA REGION

Mamadiyeva Dildora Jumma qizi

Termez Branch of Tashkent State Medical University

First-year Master's Student

Specialty: Infectious Diseases

Abstract: This article provides a scientific analysis of the clinical characteristics of HIV infection among children under 18 years of age in the Surkhandarya region. HIV infection in childhood represents a serious medical and social challenge due to delayed diagnosis, immaturity of the immune system, and frequent complications associated with co-infections. The study examines the main clinical stages of pediatric HIV infection, symptomatic manifestations, associations with opportunistic infections, and age-specific features of disease progression. The results indicate that early diagnosis and continuous antiretroviral therapy (ART) play a crucial role in reducing severe complications of the disease in children. The findings highlight the necessity of strengthening control and preventive measures for HIV infection among the pediatric population.

Keywords: HIV infection, children, clinical course, immunodeficiency, opportunistic infections, antiretroviral therapy, Surkhandarya region.

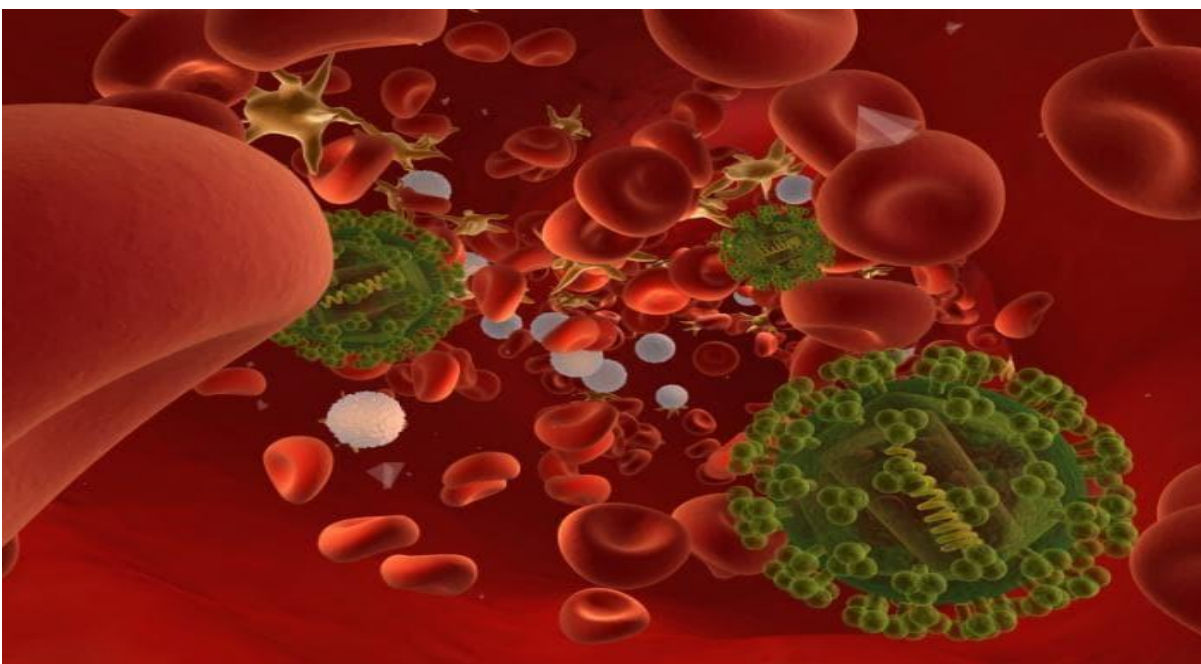
Kirish (Introduction)

Odam immunitet tanqisligi virusi (OIV) infeksiyasi bugungi kunda jahon sog'liqni saqlash tizimi oldida turgan eng dolzarb muammolardan biri hisoblanadi. Ushbu infeksiya nafaqat kattalar, balki bolalar va o'smirlar salomatligiga ham jiddiy xavf tug'dirib, ularning jismoniy, ruhiy va ijtimoiy rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Ayniqsa, 18 yoshgacha bo'lgan bolalarda OIV infeksiyasining klinik kechishi immun tizimining yetilmaganligi sababli og'irroq va murakkabroq bo'lishi bilan ajralib turadi. Shu bois bolalar orasida OIV infeksiyasini erta aniqlash, uning klinik xususiyatlarini chuqur

o'rganish va samarali davolash choralarini ishlab chiqish muhim ilmiy va amaliy ahamiyatga ega. Bolalarda OIV infeksiyasi asosan vertikal yo'l orqali, ya'ni infeksiyalangan onadan homila, tug'ruq jarayoni yoki emizish davrida yuqadi. Shuningdek, tibbiy muolajalar paytida sanitariya-gigiyena qoidalariga rioya qilinmasligi ham kasallik yuqish xavfini oshiruvchi omil sifatida qayd etiladi. OIV infeksiyasining bolalar organizmida uzoq vaqt yashirin kechishi, klinik belgilarning o'ziga xos va noaniq bo'lishi ko'pincha kasallikning kech tashxislanishiga olib keladi. Natijada immunitetning chuqur susayishi, opportunistik infeksiyalar va surunkali kasalliklar rivojlanishi kuzatiladi. Surxondaryo viloyati demografik jihatdan aholi zich joylashgan hududlardan biri bo'lib, bu yerda tug'ilish ko'rsatkichlarining yuqoriligi bolalar salomatligini muhofaza qilish masalasini yanada dolzarb qiladi. Hududning ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlari, migratsiya jarayonlari, tibbiy savodxonlik darajasi va profilaktik tadbirlarning yetarli darajada olib borilmasligi bolalarda OIV infeksiyasining kech aniqlanishiga sabab bo'lishi mumkin. Shu nuqtayi nazardan, Surxondaryo viloyati misolida 18 yoshgacha bo'lgan bolalarda OIV infeksiyasining klinik kechishini o'rganish hududiy sog'liqni saqlash tizimi uchun muhim ahamiyat kasb etadi.

Mazkur maqolaning asosiy maqsadi Surxondaryo viloyatida bolalar orasida OIV infeksiyasining klinik kechish xususiyatlarini tahlil qilish, yoshga xos belgilarini aniqlash hamda kasallikning og'ir asoratlarini keltirib chiqaruvchi omillarni ilmiy asosda yoritishdan iboratdir. Olingan natijalar bolalarda OIV infeksiyasini erta aniqlash, davolash va profilaktika choralarini takomillashtirishga xizmat qiladi.

Adabiyotlar tahlili (Literature Review)

Bolalar orasida OIV infeksiyasi klinik kechishining o'ziga xosligi, birinchi navbatda, immun tizimining yetilmaganligi va infeksiyaga javob reaksiyalarining yoshga xosligi bilan izohlanadi. Ilmiy manbalarda qayd etilishicha, bolalarda OIV ko'pincha vertikal yo'l bilan (homiladorlik, tug'ruq, emizish davrida) yuqadi va aynan shu yo'l pediatrik OIV holatlarining asosiy ulushini tashkil etadi [1]. Shuningdek, perinatal profilaktika qamrovi, homilador ayollarda skriningning to'liqligi hamda ARTga (antiretrovirus terapiya) kirish imkoniyati bolalarda OIVning klinik natijalarini bevosita belgilovchi omil sifatida ko'rsatiladi [2]. Markaziy Osiyo sharoitida onadan bolaga yuqishning oldini olish (PMTCT) xizmatlari sifatini oshirish pediatrik OIV yukini kamaytirishdagi eng samarali strategiyalardan biri sifatida baholanadi [3].

Adabiyotlarda bolalarda OIV infeksiyasining klinik spektri keng ekani, ammo ko'p hollarda dastlabki belgilarning "nospetsifik" bo'lishi (tez-tez respirator infeksiyalar, vazn ortishining sustligi, uzoq davom etuvchi subfebrilitet, limfadenopatiya) tashxisning kechikishiga olib kelishi ta'kidlanadi [4]. Ayniqsa, 0–5 yosh davrida OIVning tez progressiyalanuvchi shakllari ko'proq uchrashi, immun tanqislikning qisqa muddatda chuqurlashishi va opportunistik infeksiyalar erta rivojlanishi qayd etiladi [5]. Bu holat, bir tomondan, virusning yuqori replikasiya faolligi, ikkinchi tomondan esa bolalarda immun-regulyator mexanizmlarning hali to'liq shakllanmaganligi bilan izohlanadi [6]. Maktab yoshidagi bolalarda esa kasallik ko'pincha surunkali, "to'lqinli" kechadi: davriy kuchayishlar fonida teri va shilliq qavat zararlanishlari, stomatitlar, kandidioz, tez-tez otit/sinusit, uzoq davom etuvchi yo'tal va bronxopulmonal infeksiyalar kuzatiladi [7].

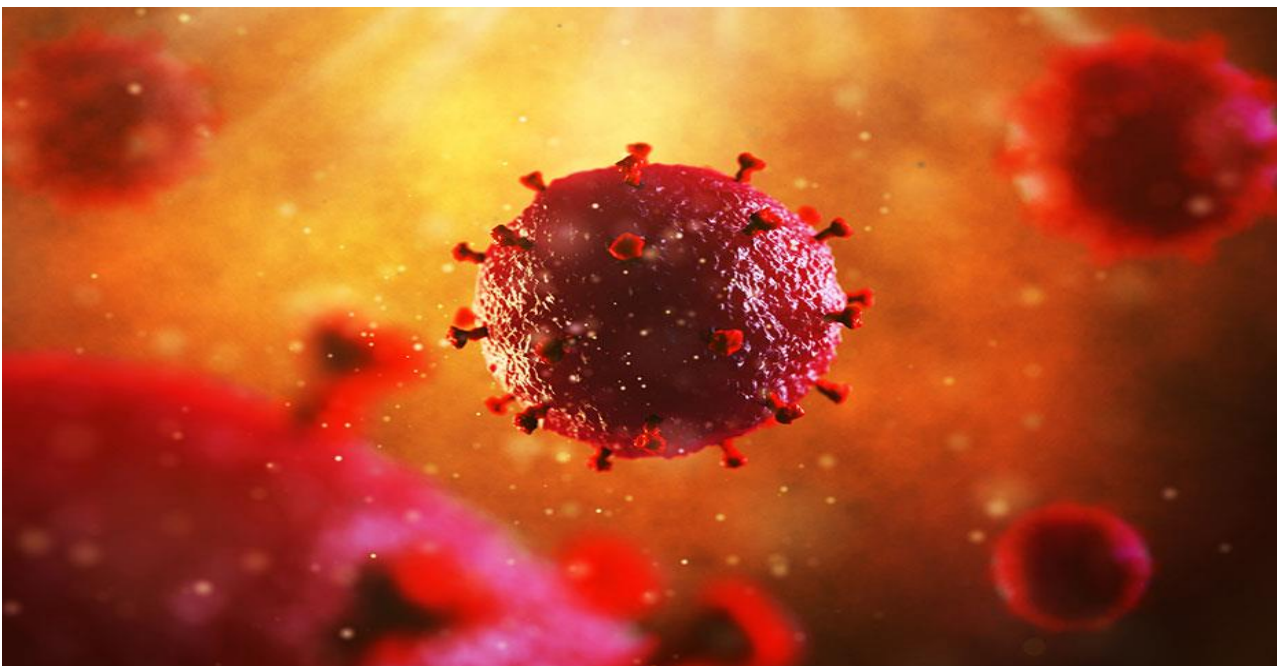
OIVning klinik kechishini baholashda WHO klinik bosqichlari, shuningdek immunologik markerlar (CD4 hujayralari) hamda virus yuklamasi (viral load) eng muhim mezonlar sifatida ko'rsatiladi [1], [2]. Ilmiy manbalarda CD4 darajasining pasayishi opportunistik infeksiyalar xavfi bilan to'g'ridan-to'g'ri bog'liqligi, virus yuklamasining yuqori bo'lishi esa tez progress va asoratlar ehtimolini oshirishi ta'kidlanadi [2]. Pediatrik amaliyotda CD4 ko'rsatkichlarining yoshga bog'liq me'yorlari mavjud bo'lib, shu sababli bolalarda immun tanqislik darajasini baholashda absolut son bilan birga CD4 foizi (CD4%) ham muhim ahamiyatga ega ekani adabiyotlarda qayd etiladi [6]. Bu yondashuv klinik qaror qabul qilish, ART boshlash va davolash samaradorligini monitoring qilish uchun zarur [2].

Bolalarda OIV infeksiyasi ko'pincha hamroh infeksiyalar bilan murakkablashadi. Markaziy Osiyo hududida, xususan O'zbekistonda epidemiologik sharoit tufayli sil (TB) OIV bilan birga uchraganda klinik kechish og'irlashishi, diagnostika va davolash algoritmlari murakkablashishi ko'plab manbalarda urg'ulanadi [3], [8]. Bolalarda OIV+TB koinfeksiyasi nafaqat o'pka shakllari, balki limfa tugunlari va tarqalgan (disseminatsiyalangan) shakllar bilan kechishi ham mumkinligi qayd etiladi [8]. Bunday

holatlarda klinik simptomlar (uzoq davom etuvchi yo‘tal, vazn yo‘qotish, isitma, tungi terlash) OIVning o‘zi yoki boshqa opportunistik infeksiyalar bilan “qoplanib” ketishi mumkinligi tashxisni kechiktiradi [8]. Shu bois adabiyotlarda differensial diagnostika va kompleks skrining (rentgen tekshiruvlar, TB testlari, laborator markerlar) muhimligi ko‘p marotaba ta’kidlanadi [8].

Antiretrovirus terapiyaning pediatrik OIV klinik kechishiga ta’siri bo‘yicha adabiyotlar umumiy xulosada bir fikrga keladi: ARTni erta boshlash o‘lim ko‘rsatkichlarini pasaytiradi, opportunistik infeksiyalar sonini kamaytiradi, o‘shish-rivojlanish ko‘rsatkichlarini yaxshilaydi va immun reabilitatsiyani tezlashtiradi [2]. Ayniqsa, chaqaloqlarda va kichik yoshda “erta ART” strategiyasi (tashxis qo‘yilishi bilan imkon qadar tez davolashni boshlash) kasallikning og‘ir bosqichlarga o‘tishini sezilarli kamaytirishi qayd etilgan [2], [5]. Shunga qaramay, real amaliyotda ARTga rioya qilish (adherence) bolalar va o‘smirlar uchun eng katta muammolardan biri bo‘lib qolmoqda: dori rejimining murakkabligi, nojo‘ya ta’sirlar, ijtimoiy stigma, oilaviy nazoratning yetarli emasligi va psixoemotsional omillar davolash samaradorligini pasaytirishi mumkin [9]. O‘smir yosh guruhida ARTni muntazam qabul qilish bilan bog‘liq muammolar ko‘proq uchrashi, bu esa virusologik “qaytish” (viral rebound) va dori rezistentligi xavfini oshirishi adabiyotlarda alohida ko‘rsatiladi [9].

Pediatrik OIVda klinik kechishning yana bir muhim yo‘nalishi — nevrologik va kognitiv oqibatlar masalasidir. Ilmiy manbalarda OIVning markaziy asab tizimiga ta’siri, erta yoshda kech aniqlangan va davolanmagan holatlarda rivojlanishdan orqada qolish, diqqat va xotira buzilishlari, o‘qishdagi qiyinchiliklar uchrashi mumkinligi qayd etiladi [6]. Bu

esa klinik nazoratda faqat infeksiyon-asoratlar emas, balki bolaning psixonevrologik va ijtimoiy moslashuvini ham baholash zarurligini ko‘rsatadi [9]. Shu kontekstda

adabiyotlarda multidisiplinar yondashuv — yuqumli kasalliklar shifokori, pediatri, fiziatri, psixolog va ijtimoiy xodim hamkorligida kuzatuv olib borish eng optimal model sifatida talqin qilinadi [9].

Surxondaryo viloyati misolida mavzuning dolzarbligi hududiy demografik xususiyatlar, tibbiy xizmatlardan foydalanish darajasi, migratsion jarayonlar va tibbiy savodxonlik kabi omillar bilan kuchayadi.

Tadqiqot metodologiyasi (Methods)

Tadqiqot Surxondaryo viloyatida 2020–2024-yillar davomida yuqumli kasalliklar bo'yicha tibbiyot muassasalarida ro'yxatga olingan 18 yoshgacha bo'lgan OIV infeksiyali bolalar ma'lumotlari asosida olib borildi. Tadqiqotga OIV infeksiyasi laborator tekshiruvlar orqali tasdiqlangan 120 nafar bola jalb etildi.

Ma'lumotlarni yig'ishda ambulator va statsionar kasallik tarixlari, laborator tahlillar (CD4 limfotsitlar darajasi, virus yuklamasi), shuningdek, ota-onalar bilan o'tkazilgan suhbat natijalari qo'llanildi. Bolalar yosh guruhlari bo'yicha (0–5 yosh, 6–12 yosh, 13–18 yosh) tahlil qilindi.

Klinik kechishni baholashda quyidagi mezonlar e'tiborga olindi: umumiy holat, opportunistik infeksiyalar mavjudligi, immun yetishmovchilik darajasi, ART qabul qilish muddati va samaradorligi. Statistik tahlil tavsifiy usullar yordamida amalga oshirildi. Tadqiqot etik me'yorlarga to'liq rioya qilingan holda o'tkazildi.

Natijalar va muhokama (Results and Discussion)

Tadqiqot natijalariga ko'ra, Surxondaryo viloyatida bolalarda OIV infeksiyasining eng ko'p holatlari 0–5 yosh guruhiga to'g'ri kelishi aniqlandi. Bu holat kasallikning asosan onadan bolaga yuqishi bilan izohlanadi. Ushbu yosh guruhida kasallik ko'pincha tez-tez kasallanish, vazn yetishmasligi va surunkali ich ketishi bilan namoyon bo'ldi.

6–12 yoshli bolalarda limfa tugunlarining kattalashuvi, teri kasalliklari va nafas yo‘llari infeksiyalari ustunlik qildi. O‘smirlar guruhida esa umumiy holsizlik, tez charchash, psixo-emotsional o‘zgarishlar va surunkali infeksiyalar ko‘proq kuzatildi. CD4 limfotsitlar darajasining pastligi opportunistik infeksiyalar rivojlanishiga bevosita ta‘sir ko‘rsatdi.

ARTni erta boshlagan bolalarda klinik holatning barqarorlashuvi va immun ko‘rsatkichlarning yaxshilanishi qayd etildi. Kech tashxis qo‘yilgan holatlarda esa kasallik og‘ir kechib, asoratlar soni ortdi. Bu natijalar erta skrining va muntazam tibbiy nazoratning muhimligini yana bir bor tasdiqlaydi.

Xulosa (Conclusion)

O‘tkazilgan tadqiqot Surxondaryo viloyatida 18 yoshgacha bo‘lgan bolalarda OIV infeksiyasining klinik kechishi yoshga bog‘liq holda farqlanishini ko‘rsatdi. Kasallikning erta yoshda aniqlanmasligi immun yetishmovchilikning tez rivojlanishiga va og‘ir asoratlarga olib kelmoqda. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, onadan bolaga yuqishni oldini olish, erta tashxis va antiretrovirus terapiyani o‘z vaqtida boshlash bolalarda OIV infeksiyasining salbiy oqibatlarini kamaytirishda hal qiluvchi ahamiyatga ega.

Hududiy sog‘liqni saqlash tizimida bolalar va homilador ayollar orasida skrining tadbirlarini kuchaytirish, aholining tibbiy savodxonligini oshirish va ARTga rioya qilishni ta‘minlash dolzarb vazifa bo‘lib qolmoqda. Ushbu ilmiy xulosalar bolalarda OIV infeksiyasiga qarshi kurash strategiyalarini takomillashtirishda amaliy ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Sog‘liqni saqlash vazirligi. OIV infeksiyasini tashxislash, davolash va dispanser nazorati bo‘yicha milliy klinik protokol (bolalar va kattalar uchun). — Toshkent, 2022.
2. O‘zbekiston Respublikasi Sog‘liqni saqlash vazirligi. Sil va OIV koinfeksiyasini aniqlash hamda davolash bo‘yicha klinik tavsiyalar. — Toshkent, 2021.
3. Respublika OITSGa qarshi kurash markazi. O‘zbekiston Respublikasida OIV/OITS bo‘yicha epidemiologik holat to‘g‘risida yillik tahliliy hisobot. — Toshkent, 2022.
4. Karimov B.B., Yo‘ldoshev A.Sh. Yuqumli kasalliklar. Oliy tibbiyot o‘quv yurtlari talabalari uchun darslik. — Toshkent: “Fan va texnologiya”, 2020.
5. Abdukarimov A.A., Qodirov R.R. Bolalar yuqumli kasalliklari va immun yetishmovchilik holatlari. — Toshkent: “Yangi asr avlodi”, 2019.
6. Ismoilov S.I., Mamatqulov O.Sh. Bolalarda OIV infeksiyasining klinik kechishi va davolash yondashuvlari. — “O‘zbekiston tibbiyot jurnali”, 2021, №4, 38–43-betlar.

7. Saidova M.N., Rahmonov D.T. Bolalar va o‘smirlarda OIV infeksiyasini erta aniqlash muammolari. — “Profilaktik tibbiyot muammolari” ilmiy jurnali, 2020, №2, 25–30-betlar.
8. World Health Organization (WHO). Consolidated guidelines on HIV prevention, testing, treatment, service delivery and monitoring. — Geneva: WHO, 2021.
9. UNAIDS. Global AIDS Update: Children, adolescents and HIV. — Geneva: UNAIDS, 2023.
10. UNICEF. Children, HIV and AIDS: Global and regional data. — New York: UNICEF, 2022.
11. Centers for Disease Control and Prevention (CDC). HIV in children and adolescents: Clinical overview. — Atlanta: CDC, 2022.
12. Panel on Antiretroviral Therapy and Medical Management of Children Living with HIV. Guidelines for the Use of Antiretroviral Agents in Pediatric HIV Infection. — Washington, DC: U.S. DHHS, 2023.